

Den overordnede vejledning vedrørende seksualitet
for borgere på
Handicapområdet og Socialpsykiatri og Udsatteområdet
i Hjørring Kommune

Seksualitet er en integreret del af ethvert menneskes personlighed.

Seksualitet er et basalt behov og et aspekt af det at være menneske, som ikke kan adskilles fra andre aspekter i livet.

Seksualitet er ikke synonymt med samleje. Det handler ikke om, hvorvidt vi har orgasme eller ej, og endelig er det ikke summen af vort erotiske liv. Dette kan være en del af vor seksualitet, men behøver ikke at være det.

Seksualitet er så meget mere. Det er, hvad der driver os til at søge efter kærlighed, varme og intimitet. Den bliver udtrykt i den måde, vi føler, bevæger os på, rører ved og bliver rørt ved.

Det er lige så meget dette at være sensuel, som at være seksuel.

Seksualitet har indflydelse på vore tanker, følelser, handlinger og samvær og derved på vor mentale og fysiske helse. Og da helse er en fundamental menneskeret, så må også seksuel helse være en basal menneskeret.

1

Denne seksualvejledning er udarbejdet for at sikre borgeren i SÆH (handicap og psykiatri) værdig, fordomsfri og kvalificeret støtte og vejledning i forhold til seksualitet. Vejledningen skal samtidig sikre medarbejders tryghed i pædagogisk praksis. Derudover skal vejledningen være med til at forebygge seksuelle overgreb.

På baggrund af denne overordnede seksualvejledning opfordres de enkelte afdelinger til at udarbejde en lokal seksualvejledning.

Som bilag til vejledningen medfølger en beredskabsplan samt "Inspiration til udarbejdelse af lokal seksualvejledning", som kan benyttes til at udarbejde en lokal seksualvejledning for det enkelte tilbud.

Denne vejledning er skrevet på baggrund af Socialstyrelsens publikation, seksualitet på dagsordenen².

(Kan hentes gratis på Socialstyrelsens hjemmeside: [Seksualitet på dagsordenen](#))

Denne vejledning er kun gældende for borgere i Handicapområdet og Socialpsykiatri og Udsatteområdet.

¹ Oversat til dansk fra Sexuality and family planning. Report of a consultation and research findings. Langfeldt, 1986

² Socialstyrelsen (april 2012) Seksualitet på dagsordenen - En håndbog om professionel støtte til voksen med funktionsnedsættelse, s. 3

Indhold

Menneskesyn.....	4
Hjælp til selvhjælp	4
Værdigrundlag	5
Seksualvenligt miljø	5
Det offentlige rum / diversitet.	5
Udvikling og identitet	6
Tavshedspligt.....	6
Samtykke	6
Seksuelle overgreb	7
Seksuelle hjælpemidler	7
Prostitution.....	7
Seksualvejleder	8
Prævention og graviditet.....	9
Faglig udvikling	9

Menneskesyn

Hjørring Kommune tager udgangspunkt i, at alle mennesker besidder ressourcer og kompetencer, som udvikles i samspil med den kontekst, borgeren befinder sig i.

Hjælp til selvhjælp

Hjørring Kommune tager udgangspunkt i:

- At øge borgerens selvstændighed igennem selvhjulpethed.
- At fremme borgernes individuelle livskvalitet.
- At give borgerne succeser i forhold til det, borgeren kan.
- At have stor respekt for borgerens ret til selvbestemmelse, medbestemmelse og medindflydelse.

Borgere i Hjørring Kommune skal, så vidt muligt, have mulighed for at udleve deres seksualitet uanset handicap. Dette uden at være underlagt medarbejders normer og menneskesyn.

Borgere i Hjørring Kommune skal have mulighed for at udleve deres seksualitet uden at blive ydmyget og/eller udsættes for overgreb.

Værdigrundlag

I FN's standardregler³ om lige muligheder for handicappede, der blev stadfæstet ved en folketingsbeslutning i 1993, understreges det blandt andet, at mennesker med handicap ikke må nægtes mulighed for at opleve deres egen seksualitet, have seksuelle forhold og blive forældre. Af reglerne fremgår det også, at mennesker med handicap skal have samme adgang som andre til svangerskabsforebyggende midler samt til oplysning i tilgængelig form om deres seksuelle funktion (regel nr. 9, stk. 2).

Mennesker med fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser har de samme grundlæggende rettigheder som alle andre.⁴ Derfor er medarbejdere forpligtet til at være rummelige, støttende og anerkendende i forhold til borgerens seksualitet, så længe den er inden for straffelovens rammer.

Seksualvenligt miljø

I henhold til Socialstyrelsens "Seksualitet på dagsordenen" - *Håndbog om professionel støtte til voksne med funktionsnedsættelse*⁵ er medarbejdere forpligtet til at skabe et seksualvenligt miljø, der åbner for samtaler om seksualitet.

Ved nyansættelser gøres derfor opmærksom på forpligtelsen til arbejdet med seksualitet. Derudover gøres opmærksom på forskellen mellem tilladt og ikke tilladt seksualoplysning. Der skal informeres omkring medarbejders arbejdsområde, som kan være information, dialog, rådgivning og seksualvejledning. Er der brug for mere specifik vejledning kontaktes Hjørring Kommunes seksualvejleder. Medarbejder skal informeres om, hvordan man sikrer sig det fornødne samtykke fra borgeren samt gøres bekendt med denne vejledning samt beredskabsplan.⁶

Det offentlige rum / diversitet.

Der skal skabes klare retningslinjer for seksuel adfærd i det offentlige rum. Det der falder udenfor straffelovens bestemmelser, er ikke strafbart. Medarbejder skal tage udgangspunkt i det enkelte menneskes livsforløb og behov. Det betyder, at den enkelte arbejdsplads er forpligtet til at anerkende, at ethvert individ har forskellige behov, uanset deres seksuelle orientering og kønsidentitet i det offentlige rum. Medarbejderen skal møde borgeren i øjenhøjde, og efterkomme de ønsker borgeren evt. måtte have omkring betegnelser af relationer, kønsidentitet, og seksualitet.

³ www.dch.dk

⁴ Socialstyrelsen (april 2012) Seksualitet på dagsordenen - En håndbog om professionel støtte til voksen med funktionsnedsættelse, s.4

⁵ Socialstyrelsen (april 2012) Seksualitet på dagsordenen - En håndbog om professionel støtte til voksen med funktionsnedsættelse.

⁶Hjørring Kommunes hjemmeside: www.hjoerring.dk

Udvikling og identitet

Medarbejderen skal støtte borgerens personlige udvikling og identitet på det seksuelle område. Herunder støtte borgeren i at udforske sin seksualitet og støtte borgeren i at sætte egne grænser. Medarbejderen skal være bevidst om egne grænser og reaktionsmønstre. Medarbejderne skal med udgangspunkt i serviceloven, støtte og kompensere mennesker med funktionsnedsættelse ud fra en konkret individuel vurdering. Et af disse behov kan være at støtte til seksualitet.

Tavshedspligt

Personer, som er ansat i en offentlig myndighed, er underlagt reglerne om tavshedspligt i straffelovens § 152 og §§ 152c - 152f og forvaltningslovens § 27. Det betyder, at man har tavshedspligt med hensyn til alle fortrolige oplysninger - herunder oplysninger om en borgers seksualitet, som man kommer i besiddelse af via sit arbejde, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde oplysninger for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser.

Tavshedspligten gælder også i forhold til pårørende. Vurderes det, at oplysninger om borgerens seksualitet skal videreformidles til de pårørende, gøres dette med samtykke fra borgeren / værge.

Samtykke

Serviceloven præciserer borgerens selvbestemmelsesret. Da borgeren gennem selvbestemmelsesretten har krav på at få indflydelse på egne forhold, er kravet om samtykke af stor betydning. Samtykket er imidlertid specielt vigtigt i forbindelse med seksualitet, fordi samtykket også har betydning i strafferetlig sammenhæng. For at sikre det bedst mulige grundlag for samtykket skal den ansvarlige fagperson sørge for, at borgeren forud for sin stillingtagen dels har modtaget nødvendig og tilstrækkelig information om, hvad samtykket indebærer, dels har forstået rækkevidden heraf. Det er vigtigt at være opmærksom på, at informationen skal tilpasses den enkeltes kommunikationsform og funktionsevne.⁷

Det er medarbejderens vurdering ud fra den specifikke situation, hvorvidt et skriftligt eller mundtligt samtykke er nødvendigt. Der skal samtykke til, hvis oplysning om borgers seksualitet deles med 3. person eksempelvis sagsbehandler, kollega og i visse tilfælde værge. Hvis der er tale om ulovlig seksuel adfærd, eksempelvis overtrædelse af medarbejders grænser eller offentlig ekshibitionisme, er dette ikke omfattet af tavshedspligt og kan videregives og dokumenteres i det omfang, det er nødvendigt. Det tilrådes dog i alle tilfælde et samtykke eller oplysning om videregivelse af information. I forbindelse med at medarbejder bliver vidende om ulovlig seksuel adfærd, informeres borger om, at medarbejder er forpligtet til at videregive dette til leder. *(Mere om dette i beredskabsplanerne, bilag 1)*

⁷ Socialstyrelsen (april 2012) Seksualitet på dagsordenen - En håndbog om professionel støtte til voksen med funktionsnedsættelse, s. 49

Seksuelle overgreb

I forbindelse med denne vejledning er der udarbejdet beredskabsplaner ved mistanke/viden om seksuelle overgreb, der giver konkret handleanvisning. I forbindelse med henholdsvis mistanke om overgreb og viden om overgreb.

Nærmeste leder kontaktes altid i forbindelse med seksuelle overgreb eller mistanke derom.

Beredskabsplanerne forefindes på Hjørring Kommunes hjemmeside,⁸ samt som bilag til denne vejledning. (Bilag 1)

For mere viden se eventuelt Socialstyrelsens vejledning "seksuelle overgreb mod mennesker med handicap"⁹

Seksuelle hjælpemidler

Medarbejder bør være behjælpelig med rådgivning til anskaffelse, vejledning i anvendelse og rengøring af seksuelle hjælpemidler.

Seksualvejleder har et bredt udvalg af hjælpemidler, der kan bruges til inspiration og demonstration, ligeledes har seksualvejleder mulighed for at vejlede borgere og medarbejder. Der kan udlånes en kuffert med seksuelle hjælpemidler hos seksualvejleder.

Prostitution

Ifølge Socialstyrelsens vejledning "*Seksualitet – på dagsordenen*"¹⁰ kan borgere, der har brug for mere handlingsrettet hjælp end mundtlig vejledning, få hjælp til at kontakte en sexarbejder. Giver borgeren udtryk for et ønske om at opsøge en sexarbejder, kan det i nogle tilfælde være nødvendigt, at medarbejder følger borgeren til denne. Det kan også være relevant, at medarbejder sammen med borgeren har en for-samtale med sexarbejderen med henblik på at formidle ønsker, sørge for at der er afsat tid nok, etc.

⁸ Hjørring Kommunes hjemmeside. www.hjoerring.dk

⁹ <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/2010/fokus-paa-forebyggelse-og-behandling-seksuelle-overgreb-mod-mennesker-med-handicap-idekatalog>

¹⁰ Socialstyrelsen (april 2012) Seksualitet på dagsordenen - En håndbog om professionel støtte til voksen med funktionsnedsættelse.

Ved overvejelser om at henvise til sexarbejder, skal medarbejder forholde sig til følgende:

- **mindsteindgrebsprincippet.** Det er et stort indgreb at foreslå en sexarbejder som en del af seksualvejledningen, og det er normalt det sidste, du skal gribe til, når alt andet er prøvet.
- **hvilken sexarbejder du henviser til.** Det er vigtigt, at den gængse lovgivning i Danmark overholdes. Prostitution er tilladt. Vi opfordrer til at undersøge, om den prostituerede i sit arbejde, er underlagt nogen form for ulovlig adfærd, eksempelvis trafficking og/eller rufferi.

Prostitution er lovligt i Danmark, derfor har borgere med fysisk/psykiske funktionsnedsættelse ret til hjælp i forbindelse med prostitutionsbesøg.

Der kan være personlige eller etiske årsager til, at en medarbejder har svært ved at medvirke til prostitutionsbesøg, i givet fald har denne medarbejder pligt til at videregive opgaven til en kollega, hvilket skal ske i samtykke med borgeren.

Kontakt eventuelt seksualvejleder.

Seksualvejleder

I Hjørring Kommune er der mulighed for at få støtte og vejledning fra en seksualvejleder.

Seksualvejleder dækker/omfatter Hjørring Kommunes bosteder og dagbeskæftigelse indenfor Handicapområdet og Socialpsykiatri og Udsatteområdet.

Seksualvejleder tilbyder

- Seksualvejledning til borgere med seksuelt relaterede udfordringer, der bevirker mistrivsel eller begrænset livsudfoldelsesmuligheder.
- Vejledning i forskellige former for sexlegetøj, dating apps, eventuel formidling af kontakt til sexarbejder
- Seksualundervisning. I nogle tilfælde har der ikke været tradition for seksualundervisning på specialskoler, hvilket har bevirket, at mange borgere ikke har en basal viden vedrørende seksualitet.
- Vejledning i "ja og nej følelser", give støtte til borgeren i at udtrykke tydelige signaler i forhold til lyst og ulyst.
- Vejledning, opmuntring og hjælp i forsøget på at finde muligheder / alternativer i forhold til borgere, der ønsker sig en kæreste.
- Vejledning til medarbejder omkring borgere med problemskabende seksuel adfærd, eksempelvis offentlig onani, overgreb af seksuel karakter eller andre former for seksuelt relaterede problemstillinger.

- Undervisning af medarbejdergrupper vedrørende professionel håndtering af seksualitet, eksempelvis lovstof, personlige barrierer, håndtering af grænseoverskridende adfærd etc.
- Vejledning i medarbejderteams vedrørende borgers konkrete udfordringer eller problematikker. OBS: dette med samtykke fra borger.
- Vejledning i forbindelse med udarbejdelse af lokale seksualvejledninger.
- Der tilbydes ikke sidemandsoplæring i forhold til onani, men vejledning af medarbejder i forhold til lovgivning og formaliteter på området.

Se mere om seksualvejledning på Hjørring Kommunes hjemmeside.¹¹

Prævention og graviditet

Præventionsformen vælges i samråd med lægen. Medarbejder skal informere borgeren omkring vigtigheden af prævention.

Borgerne opfordres til og vejledes ligeledes i altid at anvende kondom ved seksuelt samvær for at beskytte mod bl.a. seksuelt overført sygdomme.

Faglig udvikling

Lederen på de enkelte områder har ansvar for, at medarbejder er fagligt "påklædt" til de seksuelt relaterede situationer, som medarbejder møder i deres arbejde. Medarbejder har ansvaret for at skabe rammer for, at borgerne på den enkelte afdeling får optimal mulighed for at kunne udleve deres seksualitet. Medarbejdernes grænser skal respekteres.

Der opfordres til at udarbejde en lokal vejledning vedrørende seksualitet, med relevans for de enkelte tilbud. Der kan findes inspiration til denne i bilaget "Inspiration til udarbejdelse af lokal seksualvejledning". Se bilag 2

Implementeringen af det seksuelle fokus i det pædagogiske arbejde er det væsentligste i denne proces og der opfordres til, at den lokale vejledning laves på baggrund af samtaler i medarbejdergruppen, således beslutningerne og overvejelserne fra dialogen i medarbejdergruppen bliver sammenfattet, til den egentlige lokale vejledning. I denne proces tydeliggøres det ligeledes, om der er brug for at arbejde med grænser eller faglig udvikling i medarbejdergruppen.

¹¹ Hjørring Kommunes hjemmeside www.Hjoerring.dk

Seksualvejledningen er udarbejdet af:

Mirnela Mahmutovic, social- & sundhedsassistent
Botilbuddet Lysningen, Socialpsykiatrien, Hjørring Kommune.

Niels Winther Sørensen, socialpædagog, AMR og seksual vejleder.
Botilbuddet Poulstruplund, Botilbud m/ døgndækning, Hjørring Kommune.

Jan Arnbjørn, afdelingsleder Botilbuddet Poulstruplund.
Botilbud m/ døgndækning, Hjørring Kommune.

Tegning på forside udført af: Nanna Hansen

Hanne Søjberg, områdeleder for tilbud med døgndækning, Hjørring Kommune.

Godkendt på områdeledermøde april 2023